

ARHIV TOŠO DABAC KAO IZVOR ZA ISTRAŽIVANJE UMJETNIČKE SCENE¹

IVANA JANKOVIĆ □ Muzej suvremene umjetnosti, Arhiv Tošo Dabac, Zagreb

sl.1. Tošo Dabac: Ivan Picelj, „U čast El Lissitzkom“, 1956., snimljeno oko 1956.

1 Predavanje pod nazivom *Arhiv Tošo Dabac kao izvor za istraživanje umjetničke scene* održano je 13. studenoga 2018. u Arhivu Tošo Dabac, u sklopu 10. dana fotografije Arhiva Tošo Dabac.

2 *Tošo Dabac: Arhitektura Zagreba od A-Z* (19. 11. – 10. 12. 2014.), MSU, Zagreb, 2014.; *Tošo Dabac unutar okvira: Reportaže s obale* (15. 11. – 1. 12. 2016.), MSU, Zagreb, 2016.; *Tošo Dabac unutar okvira: fotografije baštine* (9. 11. – 3. 12. 2017.), MSU, Zagreb, 2017.; *Tošo Dabac: Industrijska fotografija* (25. 10. – 18. 11. 2018.), MSU, Zagreb, 2018. i mnogi drugi.

3 Izbor: izložbe: *Vlado Kristl: radovi prije egzila 1943. – 1962.* (25. 11. – 18. 2. 2007.), Umjetnički paviljon, Zagreb; *Vojin Bakić* (4. 6. – 24. 8. 2008.), Grazerkunsteverein, Graz, 2008.; Galjer, J., *Arhitektura za humaniju svijet – Jugoslavenski paviljon Vjenceslava Richtera za EXPO 58* (14. 4. – 29. 5. 2011.), MSU, Zagreb; *Vojin Bakić: Svjetlosne forme* (7. 12. 2013. – 2. 2. 2014.), MSU, Zagreb; *Mušić, Pregelj, Stupica, (ne)prikladnost usporredba* (18. 6. – 4. 9. 2016.), Pilonova galerija Ajdovščina, Slovenija; *EXAT 51 / Experimental Atelier. Synthesis of the Arts in Post-War Yugoslavia* (1. 10. 2017. – 14. 1. 2018.), Kustmuseen Krefeld, Njemačka; *Buntovnik s vizijom-retrospektivna izložba Vjenceslava Richtera* (10. 10. – 10. 12. 2017.), MSU, Zagreb; *Toward a Concrete Utopia: Architecture in Yugoslavia, 1948 – 1980* (10. 7. 2018. – 15. 1. 2019.), The Museum of Modern Art, MoMA, New York, SAD; *Šezdesete u Hrvatskoj – mit i stvarnost* (14. 4. – 14. 10. 2018.), Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb; međunarodni projekt: *Heroes We Love: Ideology, Identity and Socialist Art in the New Europe* (10. 2014. – 3. 2017.), UGM Maribor Gallery, Slovenija, i mnogi drugi projekti i publikacije.

4 *Bakić, Picelj, Srnc: peintures – sculptures*, katalog izložbe, Galerie Denise René, Pariz, 1960.; *Vojin Bakić, Ivan Picelj, Aleksandar Srnc*, katalog izložbe, Drian Gallery, London, 1961.

Tijekom godina pokazala se potreba za stvaranjem jednoga zasebnog digitalnog fonda fotografske građe Toše Dabca (SUM – suvremena umjetnost, R – reportaže, Z – Zagreb, nazivi fotografskih ciklusa prema originalnoj Dabčevoj nomenklaturi) koja tematski obuhvaća umjetničke i kulturne fenomene u razdoblju 1950-ih i 1960-ih godina, kao i umjetničkih opusa i fundusa kulturnih institucija s kojima je Tošo Dabac surađivao. Stoga je cilj ovog istraživanja formiranje digitalne baze koja bi omogućila bolji uvid u građu stručnjacima i vanjskim korisnicima. O toj potrebi govore brojne zamolbe za izlaganje pojedinih fotografija iz Zbirke ili za reproduciranje u katalogima i stručnim publikacijama, kao i brojna sudjelovanja Arhiva u istraživačkim projektima.³ Za istraživanja je korištena Dabčeva fotografska građa, časopisi, publikacije, knjige i dokumentacija iz zbirke Arhiv Tošo Dabac te arhivska građa i publikacije iz Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu.

Svaki od navedenih ciklusa (SUM, R, Z) ima između 3500 i 6000 negatifa i autorskih povećanja. Na temelju stručne obrade i sustavne digitalizacije gradiva i dokumentacije moguće je utvrditi da je Tošo Dabac tada usko surađivao s brojnim važnim izdavačkim kućama, umjetnicima i institucijama diljem bivše Jugoslavije snimajući bogate funduse. To su Gradska galerija grada Zagreba odnosno Galerija suvremene umjetnosti (današnji Muzej suvremene umjetnosti, GSU/MSU), Galerija primitivne umjetnosti (današnji Hrvatski muzej naivne umjetnosti), Galerija Meštrović u Splitu, Narodni muzej u Beogradu i mnoge druge, kao i privatne kolekcije umjetnika. Uz te narudžbe, Dabac obavlja snimanja za potrebe izdavanja monografija pojedinih umjetnika kao što su *Augustinčić* (1954. i 1968.), *Bakić* (1958.) ili *Ivan Meštrović* (1961.), u kojima je jedini autor fotografija. Jednako tako, fotografira otvorenja izložaba (Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb; Galerija SC-a, Zagreb; Umjetnički paviljon, Zagreb...), kao i otvorenja važnih kulturnih događanja (Muzički biennale Zagreb) te prati nastajanje umjetničkih pojava 1950-ih i 1960-ih godina (EXAT 51, Nove tendencije), koje su Zagreb postavile na mjesto europske kulturne metropole.

Tošo Dabac vrlo rano surađuje s „novom intelektualnom“ apstraktnom grupom EXAT 51 (Ivan Picelj, Vlado Kristl, Božidar Rašica, Vjenceslav Richter) na međuna-

rodnim sajmovima za jugoslavenske paviljone, primjerice u Chicagu, Beču, Stockholmu, Moskvi, Bruxellesu za EXPO 58, Torinu i dr. Upravo su njegovim fotografijama a grafičkim oblikovanjem I. Picelja opremljeni gotovo svi katalogi za izložbe grupe EXAT 51, ali i za samostalne izložbe njegovih članova. Tako potpisuje fotografije djela u katalogima, primjerice skulpture Vojina Bakića, apstraktne kompozicije Ivana Picelja (sl. 1.), Aleksandra Srneca, ili fotografije izložaba dvaju najznačajnijih članova grupe EXAT 51 održanih izvan tadašnje Jugoslavije: u Galeriji Denise René u Parizu 1959. i u Galeriji Drian 1961. u Londonu.⁴ U tim katalogima katkad se koristi već prethodno snimljenim fotografijama s oznakom SUM, kao što su pojedine reprodukcije Bakićevih skulptura snimljene za potrebe njegove monografije.⁵

Usto, Dabac surađuje s Galerijom suvremene umjetnosti u Zagrebu. Usporedbom arhivske građe MSU-a s fundusom Arhiva Tošo Dabac utvrđeni su negativi i autorska povećanja koji su poslužili za reprodukcije umjetničkih djela (*Vojin Bakić*, 1958.; *Ivan Meštrović*, 1963.; *Pop Art*, 1966.), kao fotoportreti umjetnika u katalogima Galerije (*Vojin Bakić*, 1958.; *Vlado Kristl*, 1962.; *Edo Kovačević*, 1964.; *Pop Art*, 1966.; *Victor Vasarely*, 1968.) ili kao dokumentacija s otvorenja samostalnih izložaba umjetnika i mnogih dru-

sl.2. Tošo Dabac: „Portret Ota Bihaljija Merina”, Beograd, snimljeno 1959.

gih događanja održanih u razdoblju od 1958. do 1968. Među brojnim narudžbama za snimanje nalazi se i dopis u kojemu Oto Bihalji Merin traži od Dabca da se obrati tadašnjem direktoru Boži Beku radi fotografiranja djela iz fondusa GSU-a: (...) *Gattina, Jevšovara, Jordana, Hermana, Dolenc, Dulčića, Dogana, Srneca, Mišea, Knifera, Šuteja, Postružnika i Sablića* (...).⁶ Sukladno tome, dio fotografskoga gradiva iz ATD-a s oznakom SUM odnosi se na tematski ciklus portreta umjetnika, njihovih djela i atelijera.⁷ Među njima su brojni za njega suvremeni umjetnici i arhitekti kao što su Kosta Angeli Radovani, Krsto Hegedušić, Vojin Bakić, članovi grupe EXAT 51, Ivan Vitić te mnogi drugi, a svi oni čine umjetnički krug u kojemu se Dabac kretao. Dabčevim fotografskim aparatom u sklopu ciklusa SUM i R zabilježeni su i brojni teoretičari i drugi intelektualci: Božo Beck, Vera Horvat Pintarić, Radoslav Putar, Dimitrije Bašičević (Mangelos), koji su, kao i mnogi umjetnici, zalazili u Dabčev atelijer tih poslijeratnih godina, što govori o živoj dinamici prostora njegova atelijera (danas Arhiva Tošo Dabac, Ilica 17). Ondje su istomišljenici – umjetnici, kustosi i teoreti-

čari, razmjenjivali iskustva i ideje te osmišljavali zajedničke projekte. Nije nebitno istaknuti i da su u Arhivu polovicom 1960-ih uz Tošu Dabca stasali u vrsne fotografe i s istim entuzijazmom radili njegov nećak Petar Dabac, Marija Braut i Enes Midžić te su pokatkad preuzimali i njegove narudžbe.⁸

Uloga fotografije Toše Dabca u stvaranju jugoslavenskoga vizualnog identiteta

Zasebna studija u ovom istraživanju posvećena je suradnji Toše Dabca i Ota Bihaljija Merina (sl. 2.)⁹ (Zemun, 1904. –1993.), jednoga od glavnih promotora poslijeratne izgradnje jugoslavenskoga kulturnog identiteta, osnivača izdavačkih kuća (Nolit, Izdavački zavod *Jugoslavija*), autora i urednika brojnih publikacija te inicijatora mnogih kulturnih projekata u zemlji i inozemstvu, povjesničara umjetnosti i teoretičara svjetskoga glasa s kojim Dabac od 1949. nadalje intenzivno surađuje. Zajedno sa svojim bratom Pavlom, Oto je još 1929. osnovao nakladničku kuću Nolit. Od 1945. do 1947. umjetnički

⁵ Bakić, Naprijed, Zagreb, 1958.

⁶ Dokumentacija Arhiva Tošo Dabac.

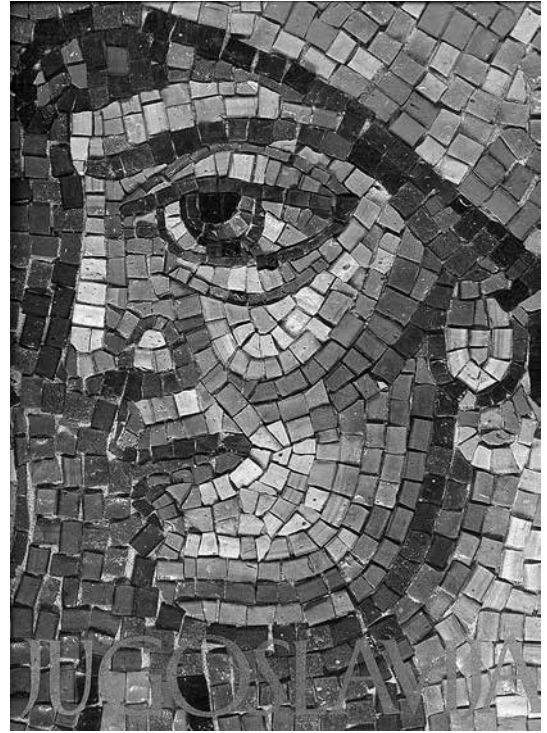
⁷ Prvi je put predstavljen izložbom *Portreti umjetnika* (t. 4. – 23. 4. 2011.) održanom u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu 2011. u organizaciji Arhiva Tošo Dabac.

⁸ Od 1969. Marija Braut surađuje s GSU-om fotografirajući umjetnička djela za kataloge izložaba te za otvorenja (*Aleksandar Srnec*, 1969.; OHO, 1969. i dr.).

⁹ Vidjeti: Bihalji Merin, L., Pantić Matić, R., Subotić, I. (ur.), *Bio-bibliografija*, Nolit, Muzej suvremene umjetnosti, Beograd, 1978., str. 21-65; Denegri, J., *Oto Bihalji Merin*; u: Dedić, N., Pantić, R., Nikolić, S. (ur.), *Savremena marksistička teorija umjetnosti. IV Jugoslavenski marksizam*, Orion Art i Fakultet za medije i komunikacije, Beograd, 2015., str. 293-303.

sl.3. Naslovnica časopisa „Jugoslavija” br. 10, „Jugoslovenska skulptura dvadesetog veka”, s fotografijom skulpture „Mir” Antuna Augustinčića, snimio Tošo Dabac, Publicističko izdavački zavod „Jugoslavija”, Beograd, 1955.

sl.4. Naslovnica časopisa „Jugoslavija” br. 14, „Savremeno jugoslovensko slikarstvo”, Publicističko izdavački zavod „Jugoslavija”, Beograd, 1958.

je urednik časopisa *Jugoslavija* – SSSR, koji od 1948., sukladno novim političkim okolnostima stvorenim prekidom Jugoslavije s Informbiroom, mijenja naziv u *Jugoslavija*. Upravo je časopis *Jugoslavija* indikativan za stvaranje novoga vizualnog i diskurzivnog identiteta socijalistički moderne Jugoslavije (sl.3., 4.).¹⁰

Fotografije Toše Dabca nalaze se u brojnim izdanjima Izdavačkog zavoda *Jugoslavija*. Stručnom obradom fotografske građe ATD-a identificirana je većina reprodukcija umjetničkih djela objavljenih u brojevima časopisa *Jugoslavija* (od 1949.) do niza različitih stručnih publikacija iz 1950-ih i 1960-ih, u kojima je Bihalji Merin bio urednik ili autor tekstova. Osim Merina, tekstove tada pišu renomirani stručnjaci kao što su Dimitrije Bašičević, Aleksa Čelebonović, Zoran Kržišnik, Miodrag B. Protić, Ljubo Karaman i mnogi drugi. Znakovita su dva broja časopisa *Jugoslavija*, br. 14 iz 1957. te br. 15 iz 1958., s temom *Savremeno jugoslovensko slikarstvo*¹¹. Oba spomenuta broja posvećena su bilježenju razvoja i pozicije jugoslavenske suvremene umjetnosti u odnosu prema svjetskom stvaralaštvu. U broju iz 1958. Tošo Dabac potpisuje 154 fotografije, dok autori drugih fotografija u njemu nisu poznati. Opsežniju studiju suvremenog slikarstva Bihalji Merin dodatno objavljuje i uređuje u zasebnoj knjizi s esejom sličnog naslova – *Savremeno slikarstvo u Jugoslaviji*, kojemu je autor A. Čelebonović (1965.). Na koranicama knjige ističe se *kako knjiga daje sažeti pregled razvitka moderne umjetnosti u Jugoslaviji... u razdoblju od 1900. do 1960.*¹² Osim Dabca, u impresumu te publikacije kao autori fotografija navedeni su brojni drugi poznati fotografi, suvremenici i suradnici Bihaljija Merina: M. Szabo, M. Grčević, B. Balić i D. Kažić. Dabac je u publikaciji zastupljen s 36 fotografija,

a među mnogim reproduciranim djelima objavljena su amblemska djela moderne i suvremene umjetnosti: *Kupačice* I. Joba u vlasništvu Narodnog muzeja iz Beograda (str. 105.); *Mrtva priroda* M. Konjovića u vlasništvu zbirke Pavla Beljanskog, Beograd te *Manhattan* Ede Murtića iz fundusa GSU-a (str. 90.). Primjerci časopisa, kao i kasnije posebno izdanje tematski i kronološki vrlo opsežno obuhvaćaju umjetnička djela od srednjeg vijeka do onih nastalih u godini objave publikacije te se prema tome može zaključiti da su fotografi u relativno kratkom roku fotografirali velik broj djela iz različitih institucija i atelijera umjetnika iz cijele Jugoslavije. Ipak, u dokumentaciji je zabilježeno da su se pokatkad koristile i postojeće fotografije, odnosno da su iz već postojećih negatifa razvijene fotografije određene dimenzije, ovisno o veličini slikovnog priloga. Tome u prilog govore i narudžbe Bihaljija Merina u kojima izričito zahtijeva određena djela ili određene autore navodeći i instituciju ili arhiv umjetnika. Dabčeve su fotografije, ne nužno ali vrlo često, projekcije glavnoga ili grafičkog urednika i imaju zadatak ilustrirati tekst. Poseban broj časopisa *Jugoslavija*, kao i kasnija knjiga, obrađuje temu *Jugoslovenska skulptura dvadesetoga veka* (1955.)¹³ i sadržava brojne Dabčeve fotografije reproduciranih djela Ivana Meštrovića, Antuna Augustinčića, Vojina Bakića, Frane Kršinića, Koste Angelija Radovanija i dr. (sl.5.).

Umjetnost naivnih

Osim umjetnika koji se bave modernom umjetnošću, Dabac oznakom SUM obilježava i fotografije vezane za suvremene naivne umjetnike, što se podudara s aktualizacijom i revalorizacijom naivne umjetnosti kao

¹⁰ Šuvaković, M., *Simptom socijalističkog modernizma – časopis „Jugoslavija”*; u: Miško Šuvaković (ur.), *Historija umjetnosti u Srbiji: XX vek, drugi tom. Realizmi i modernizmi oko Hladnog rata*, Orion Art, Beograd, 2012., str. 483-491.

¹¹ Bihalji Merin, O. (ur.), *Časopis Jugoslavija*, br. 14, Publicističko izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1957.; Bihalji Merin, O. (ur.), *Časopis Jugoslavija*, br. 15, *Savremeno jugoslovensko slikarstvo*, Publicističko izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1958.

¹² Bihalji Merin, O. (ur.), tekst Čelebonović, A. *Savremeno slikarstvo u Jugoslaviji*, Izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1965.

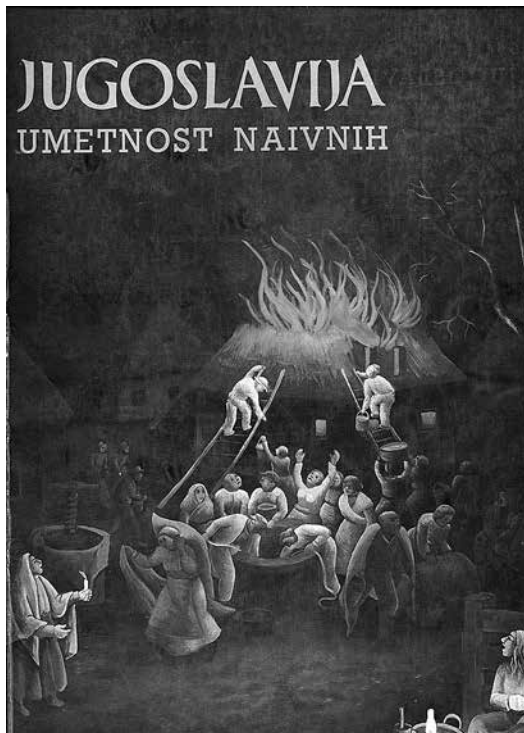
¹³ Bihalji Merin, O., *Novija jugoslovenska skulptura dvadesetog veka*, časopis *Jugoslavija*, br. 10, Beograd, 1955.; Bihalji Merin, O., *Jugoslovenska skulptura dvadesetog veka*, Publicističko izdavačko preduzeće *Jugoslavija*, Beograd, 1955.

jednako vrijedne kao i suvremeno stvaralaštvo, čime se bavio i Bihalji Merin. Tako je broj 17 časopisa *Jugoslavija* posvećen temi *Umetnosti naivnih* (1959.) te su tim izdanjem, kao i kasnijom knjigom, obuhvaćena značajna imena naivne umjetnosti koje je fotografski zabilježio Tošo Dabac. To su: Matija Skurjeni, Slavko Stolnik, Emerik Feješ, Petar Smajić, Mirko Virius, Ivan Generalić, Ivan Rabuzin i dr. (sl. 6.). Tri godine poslije Bihalji Merin je objavio i posebno izdanje posvećeno istoj temi – *Umetnost naivnih u Jugoslaviji* (1963.), koje je prevedeno na nekoliko stranih jezika.¹⁴ Prema riječima recenzenta tog izdanja, u *velikoj svetskoj porodici naivnih umetnika, koju je začeo Anri Ruso, jugoslavenski stvaraooci zauzimaju istaknuto mesto*.¹⁵ Za potrebe navedenih publikacija Bihalji Merin traži od Dabca da se obrati Dimitriju Bašičeviću, tadašnjem direktoru Galerije primitivne umjetnosti, kako bi snimio djelo Matije Skurjenija. Iz korespondencije koja se čuva u Arhivu Tošo Dabac evidentno je da narudžbe nisu izvršavane u idealnim uvjetima za snimanje, a nerijetko se moralo i improvizirati. Tako iz jednog pisma Toše Dabca upućenoga Ivanu Rabuzinu (sl. 7.) saznajemo da je Dabac zbog nedostatka vremena predložio slikaru da iz Ključa u Zagreb ponese sve rekvizite koji bi mogli poslužiti u rekonstrukciji njegova atelijera za potrebe snimanja u Dabčevu studiju u Ilici 17.

Promocija u svijetu

U nastojanju da se jugoslavenska kultura promovira izvan granica zemlje, časopis *Jugoslavija* objavljujvan je i na stranim jezicima.¹⁶ Časopis *Jugoslavija* br. 15 iz 1958., objavljen na francuskom jeziku, donosi potpisane fotografije Toše Dabca s reprodukcijama umjetničkih radova poput *Mrtve vode* (*Eaux Mortes*, str. 34.) K. Hegedušića i drugih djela. U istom časopisu hvaljen je projekt jugoslavenskog paviljona u Bruxellesu, u kojemu je Dabac također participirao.¹⁷ Nije nebitno istaknuti da u tom razdoblju Bihalji Merin, osim na časopisu *Jugoslavija* i drugim izdanjima Izdavačkog zavoda *Jugoslavije*,

sl.5. Tošo Dabac: Vojin Bakić, „Spomenik strijeljanima (Bjelovar)“, Zagreb, snimljeno oko 1947.

sl.6. Naslovnica časopisa „Jugoslavija“ br. 17, „Umetnost naivnih“, Izdavački zavod „Jugoslavija“, Beograd, 1959.

suraduje i s uglednim stranim izdavačima, zahvaljujući čemu su Dabčeve fotografije djela suvremenih umjetnika (SUM) reproducirane u izdanjima Thames and Hudson LTD i Penguin Booksa iz Londona, DuMont Schauberga iz Kölna, Harryja N. Abramsa iz New Yorka, u čijem izdanju izlazi *Art since 1945* (1962., sl.8.)¹⁸, u kojemu su uz Bihalji Merina autori tekstova najvažniji teoretičari i stručnjaci iz cijelog svijeta (Umbro Apollonio, G. C. Argan, Herbert Read...). Bihalji Merin je za jednu od ilustracija uz svoj tekst upotrijebio Dabčevu fotografiju *Kompozicije* L. Vujaklije iz 1954. (sl. 9., str. 165.), čije (...) forme imaju koren u tradiciji bogumilskih stećaka, a koja je prethodno objavljena u časopisu *Jugoslavija* br. 14., usporedno s jednim prikazom stećaka iz Radimlje (str. 8.).¹⁹ Ista je fotografija uvrštena u ranije njemačko izdanje knjige naslovljene *Neu Kunst nach 1945* (1958.) u izdanju DuMont Schauberg Verлага. No među najzanimljivije primjere Merinovih umjetničkih edicija ubrajaju se *Prodori moderne umetnosti* (1962.) u izdanju beogradskog Nolit (sl. 23.), u kojima od ukupno 204 reprodukcije šest potpisuje Tošo Dabac. To su: *Srpski seljački nadgrobni spomenik* (str. 30.); K. A. Radovani, *Kupačica* (str. 69.); M. Stančić, *Mrtvi brat* (str. 83.); G. Stupica, *Djevojčica s igračkama* (str. 84.); K. Hegedušić, *Mrtve vode* (str. 107.) i V. Bakić, *Glava* (str. 166.). Naknadno je objavljeno izdanje knjige na njemačkome i engleskom jeziku.²⁰

Navedeni primjeri suradnje Toše Dabca s uglednim umjetnicima, umjetničkim institucijama i izdavačima, a posebno s teoretičarem Otom Bihaljiem Merinom, pokazuju koliko je Dabčeva fotografija bila cijenjena u vremenu njezina nastanka i kako je imala jednu od ključnih uloga u stvaranju vizualnog identiteta tadašnje Jugosla-

14 Bihalji Merin, O., *Umetnost naivnih u Jugoslaviji*, Izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1963.

15 Ibid.

16 U impresumu časopisa navodi se: *časopis izlazi na francuskom, engleskom, ruskom, nemačkom i srpskohrvatskom jeziku*.

17 Bihalji Merin, O. (ur.), *Časopis Jugoslavija*, br. 15, Publicističko izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1958.

18 Apollonio, U., Argan, G. C., Bihalji Merin, O., Brion, M., Grohmann, W., Hodin, J. P., Hunter, S., Jaffe, H.L.C., Ponente, N., Read, H. *Art since 1945*, Harry N. Abrams, Inc. Publishers, New York, 1962.

19 Bihalji Merin, O. (ur.), *časopis Jugoslavija*, br. 14, Publicističko izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1957., str. 8.

20 Bihalji Merin, O., *Abenteuer der modernen Kunst*, DuMont Schauberg, Köln, 1962; Bihalji Merin, O., *Adventure of Modern Art: Similarities and differences in Art Images: Primitive, Ancient, and Modern*, Harry N. Abrams, Inc. Publishers, New York, 1966.

sl.7. Tošo Dabac, "Portret Ivana Rabuzina", Zagreb, snimljeno 1963.

sl.8. Naslovnica knjige „Art since 1945”, Harry N. Abrams, Inc. Publishers, New York, 1962.

sl.9. Tošo Dabac: L. Vujaklija, „Kompozicija”, 1954.

vije. Ne čudi stoga da je pronašla svoje mjesto u brojnim publikacijama u izdanju Izdavačkog zavoda *Jugoslavija*, kao i u izdanjima i danas vrlo poznatih stranih izdavača. Njegove su fotografije izlagane na svim važnijim manifestacijama u zemlji i inozemstvu tijekom 1950-ih i 1960-ih godina. Stoga se Dabčeve fotografije mogu promatrati dvojako: kao dokument umjetničkih pojava prošlog stoljeća i kao rezultat tadašnjega suvremenog umjetničkog stvaralaštva. U svakom slučaju, zbog razine izvedbe te su fotografije nesumnjivo djelo majstora umjetničke fotografije. Brojni izložbeni i istraživački projekti u kojima su korištene fotografije Toše Dabca, ne samo projekti Zbirke Arhiva Tošo Dabac nego i projekti drugih institucija i neovisnih istraživača, i dalje potvrđuju kako dokumentarnu, tako i umjetničku dimenziju fotografija Toše Dabca.

LITERATURA

1. *Augustinčić*, Kultura, Zagreb, 1954.
2. *Bakić*, Naprijed, Zagreb, 1958.
3. *Ivan Meštrović*, Matica hrvatska, Zagreb, 1961.
4. *Augustinčić*, Republika, Zagreb, 1968., str. 15.
5. *Vojin Bakić*, katalog izložbe, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1958.
6. *Vlado Kristl*, katalog izložbe, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1962.
7. *Ivan Meštrović*, katalog izložbe, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1963.
8. *Edo Kovachević*, katalog izložbe, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1964.
9. *Oskar Herman*, katalog izložbe, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1966.
10. *Pop Art*, katalog izložbe, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1966.
11. *Bakić, Picelj, Srnec: peintures – sculptures*, katalog izložbe, Galerie Denise René, Pariz, 1960.
12. *Vojin Bakić, Ivan Picelj, Aleksandar Srnec*, katalog izložbe, Drian Gallery, London, 1961.
13. Bihalji Merin, O., *Jugoslavenska skulptura dvadesetog veka*, Publicističko izdavačko preduzeće *Jugoslavija*, Beograd, 1955.

14. Bihalji Merin, O., *Novija jugoslavenska skulptura dvadesetog veka*, časopis *Jugoslavija*, br. 10, Beograd, 1955.
15. Bihalji Merin, O. (ur.), *Časopis Jugoslavija*, br. 14, Publicističko izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1957.
16. Bihalji Merin, O. (ur.), *Savremeno jugoslavensko slikarstvo*, časopis *Jugoslavija*, Publicističko izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1958.
17. *Neue Kunst Nach 1945*, DuMont Schauberg, Köln, 1958.
18. Apollonio, U., Argan, G. C., Bihalji Merin, O., Brion, M., Grohmann, W., Hodin, J. P., Hunter, S., Jaffe, H.L.C., Ponente, N., Read, H., *Art since 1945*, Harry N. Abrams, Inc. Publishers, New York, 1962.
19. Bihalji Merin, O. (ur.), *Umetnost naivnih*, časopis *Jugoslavija* br. 17, Izdavački zavod *Jugoslavija*, 1959.
20. Bihalji Merin, O., *Umetnost naivnih u Jugoslaviji*, Izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1963.
21. Bihalji Merin, O. (ur.), A. Čelebonović (tekst), *Savremeno slikarstvo u Jugoslaviji*, Izdavački zavod *Jugoslavija*, Beograd, 1965.
22. Bihalji Merin, O., *Prodori moderne umetnosti: utopija i nove stvarnosti*, Nolit, Beograd, 1962.
23. Bihalji Merin, O., *Abenteuer der modernen Kunst*, DuMont Schauberg, Köln, 1962.
24. Bihalji Merin, O., *Adventure of Modern Art: Similarities and differences in Art Images: Primitive, Ancient, and Modern*, Harry N. Abrams, Inc. Publishers, New York, 1966.

Primljeno: 29. svibnja 2019.

THE TOŠO DABAC ARCHIVES AS SOURCE FOR RESEARCH INTO THE ART SCENE

In the last five years the Tošo Dabac Archives has been engaged in research into various series of applied photograph of Tošo Dabac (Nova Rača, near Bjelovar, 1907 – Zagreb, 1970) through exhibition projects. The examples of commissioned photographs show a range of themes with which one of the most important and highly sought after photographers dealt in the post-war years. He handled exhibitions at Yugoslav pavilions in trade exhibitions, the architecture of Zagreb and the development of tourism and industry as well as other then current social phenomena in line with the objective of developing and representing an advanced socialist society. This research is founded on a well informed handling of Dabac's cycles devoted to the art scene in the 1950s and 1960s, with a special reference to the collaboration between Tošo Dabac and Oto Bihalji Merin.